

Matti Helelä

Karjalasta Karunaan

Anttalaisten evakkomatkat ja sotavuodet

Matti Helelä

KARJALASTA KARUNAAN

Anttalaisten evakkomatkat ja sotavuodet

Omistettu äidilleni ja Anttalaisen suvulle

Karjalaiset sukujuuret
On meillä vahvat, suuret
Suku jatkaa kulkuaan
Kulkee pitkin polkujaan
Tarinamme jatkuu vaan

Matti Helelä

KARJALASTA KARUNAAN

Anttalaisten evakkomatkat ja sotavuodet

© 2022 Matti Helelä

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-9-5280-6335-3

Anttalaisten laulu

Sävel: Kansanlaulu Matalan torpan balladi

Sanat: Matti Helelä 30.6.2005

Logo: Ulla Anneli Anttalainen 2005

1

Suomessa sukumme on syntynyt,
tuolla kauniissa Karjalassa,
Suomenlahden rannalla,
kotiseudulla rakkaimmalla.

2

Uudellakirkolla on kasvanut
suuri sukumme kaikkialle,
Kuolemajärven puolelle
sekä muualle Kannakselle.

3

Karjalankannaksella kauniilla
vuosisatoja me asustimme.
Viljellen ja kalastaen
siellä elantomme ansaitsimme.

4

Sittemmin olemme me kulkeneet
sodan jaloissa evakkoina,
kauaksi pois näin joutuneet
suvun rakkailta synnyinmailta.

5

Karjalan heimo on nyt hajallaan
kautta rakkahan Suomenmaamme
mutta ei koskaan unhoittaa
voi kallista Karjalaamme.

6

Kalliina perintönä meillä on
suvun perinteet karjalaiset.
Ylpeitä saamme olla ain
sukujuurista Anttalaisten.

Sisältö

Johdanto	9
1. Kotona Karjalassa	11
1.1 Perheonnea ja surua	11
1.2 Kotikylän asukkaat	13
1.3 Kotipiha ja kotitila	14
1.4 Eino muistelee lapsuuttaan ja nuoruuttaan	16
2. Toinen maailmansota	23
2.1 Sodan lähestyminen	23
2.2 Karjalaiset sodan jaloissa	25
2.3 Perheen evakkomatkat lyhyesti.....	27
3. Talvisota ja ensimmäinen evakkomatka	30
3.1 Äkkilähtö	31
3.2 Vanhempien ja lasten pakomatka	32
3.3 Einon ja Taunon pakomatka	35
3.4 Anttalaiset Kiikoisissa	38
3.5 Eino talon töissä Tyrvällä	40
3.6 Einon perhe Kuopion maalaiskunnassa	41
3.7 Viljo talvisodassa.....	41
3.8 Talvisota päättyi.....	42
3.9 Anttalaiset Kiikoisista Vihtiin	42
4. Jatkosota ja paluu Kannakselle	47
4.1 Viljo jatkosodassa	47
4.2 Eino armeijassa Hyvinkäällä.....	47
4.3 Eino rintamalla Itä-Karjalassa	48

4.4 Anttalaisten paluu Uudellekirkolle	51
4.5 Eino edelleen jatkosodassa	53
5. Toinen evakkomatka ja sodan loppuvaiheet	55
5.1 Anttalaiset toiselle pakomatkalle	55
5.2 Saapuminen Hartolaan	58
5.3 Eino jatkosodan loppuvaiheessa	59
5.4 Eino Lapin sodassa.....	59
5.5 Eino siviiliin	60
5.6 Vapaan Suomen puolesta	60
6. Hartolassa, Ruotsissa ja Kalannissa	62
6.1 Anja ja Unto sotalapsina Ruotsissa.....	62
6.2 Muu perhe Hartolassa	69
6.3 Hartolasta ja Ruotsista Kalantiin.....	70
7. Karunan Pikku-Karjalaan	73
7.1 Uusi koti.....	73
7.2 Anjan ja Unton kesäloma Ruotsissa.....	73
7.3 Myöhempiä Ruotsin-matkoja	75
7.4 Karuna, Salo, Turku, Isojoki, Sauvo.....	76
7.5 Perhekuvia: Elsa ja Kalle 70 v.....	77
8. Kotiseutumatkat Uudellekirkolle	81
Liite 1. Hännilän sukupolvet	103
Liite 2. Eila Vanhakartanon kuvaus 1930-luvun Hännilästä	114
Liite 3. Siirtolaisten sijoittuminen uusille asuinsijoilleen	124
Liite 4. Anttalaisten kotiseutumatka Uudellekirkolle 2004	125
Liite 5. Anttalaisten kotiseutumatka Uudellekirkolle 2005	137
Lähteet	143

Johdanto

Varhain torstaiaamuna 30.11.1939 Neuvostoliitto hyökkäsi Suomeen ja talvisota alkoi. Vastaavasti torstaina Matin päivän aamuna 24.2.2022 Venäjä aloitti laajamittaisen hyökkäyksen Ukrainaun. Soitin heti aamulla äidilleni, jolle palautuivat sodan kauhut mieleen. Hyö läksiit kaks kertaa Karjalast Ryssää pakkoo (1939 ja 1944).

Kasvoin sodan pelossa lapsena, kun erityisesti tätini puhuivat niin usein pako- matkoistaan sekä pommituksista ja maastoutumisista maantien ojiin kesken matkan- teon. Kerran aamuyöllä leirintäalueen teltassa luulin sodan syttyneen. Satoi kovasti, ja isä katsoi ulos teltan oviaukosta. Muistan vieläkin helpotuksen tunteen, kun äiti sanoi, että se oli vain ukkonen. Jatkoisin siis unta. Nyt vuosikymmenten jälkeen olen palannut sodan pelkoihin.

Kun joskus käytän Ryssä-sanaa, tarkoitan vain valtiota. Minulla on ihana venäläinen miniä, jota rakastan hyvin paljon. Minulla on ollut lukuisia venäläisiä opiskelijoita, joita opin suuresti kunnioittamaan. Venäläinen on minulle ihminen siinä missä muutkin, mutta naapurivaltio on aina Ryssä, vaikka voissa paistais. Erotan toisistaan yksittäisen ihmisen ja valtion vallanpitäjineen.

Jo lapsena kuulin kertomuksia Karjalasta ja evakkomatkoista Mummitla, Äijältä, tädeiltä, enoilta ja äidiltä. Laulu Karjalan kunnailta kuvaa hyvin sitä mielikuvaa, jonka sain sukuni kotiseudusta. Käytyäni itse vihdoon Kannaksella heinäkuussa 2002 aloin perehtyä Karjalaan ja sukujuuriini lähemmin. Keräsin arvokkaita tietoja sukuni evakkomatkoista ja elämästä sodan jaloissa enoiltani (joista kahdelta "haudan takaa" videonauhalta), tädeiltäni ja äidiltäni. Kun sitten luin heille tekstejäni ääneen, sain heiltä vielä lisää tunteita ja yksityiskohtia täydennykseksi. Kokosin paljon taustatietoja muistakin lähteistä. Lämmin kiitos teille kaikille! Kirjoitin tämän kertomuksen osana sukuni ja perheeni arvokasta historiaa, jonka toivon välittyvän myös jälkipolville.

Kerron tässä kirjassa isovanhempieni ja heidän lastensa kahdesta pakomatkaasta ja niiden välissä elämästä evakossa ja paluusta Karjalaan. Kuvailen enojeni osallistumista sotaan sekä äitini ja hänen pikkuveljensä sotalapsimatkaa Ruotsiin. Kirjassa kerrotaan myös elämästä kotikylässä ennen sotia ja kotiseutumatkoista Karjalankannakselle vuosikymmeniä myöhemmin.

Jaoin tämän kertomuksen lyhyemmän version sukulaisilleni jo vuonna 2005. Tähän vuoden 2022 kirjaan muokkasin ulkoasua ja rakennetta, täydensin enoni sotakokemuksia sekä lisäsin kertomuksia kotiseutumatkoista, kuvia, liitteitä ja muita täydennyksiä. Otin mukaan myös lyriikkaa ja runoja, jotka olen sittemmin kirjoittanut.

Liitteessä 1 (s. 103) esitän mielenkiintoisia tuloksia itse tekemästani sukututkimuksesta. Kerron, miten Uudenkirkon Hännilän kylän asukkaat olivat sukua toisilleen – kuka läheistä ja kuka kaukaista – ja keitä kylässä asui ennen talvisotaa.

Liitteessä 2 (s. 114) on tätini Eila Vanhakartanon itse kirjoittama kiehtova teksti sellaisenaan. Hän kertoo elämänmenosta kotikylässä mukavan monipuolisesti ja muistelee sukulaisten välitöntä vuorovaikutusta lämmöllä. Naapuritkin tulevat tutuiksi. Suosittelen lämpimästi liitteen lukemista.

Liitteessä 3 (s. 124) havainnollistetaan lyhyesti siirtokarjalaisten sijoittumista uusille asuinsijoilleen.

Liitteissä 4 (s. 125) ja 5 (s. 137) on kaksi hyvin yksityiskohtaista matkakertomusta kotiseutumatkoista, joista on kuvia ja tapahtumia jo luvussa 8.

Sinulle, lukijani, toivon tämän kirjan tarjoavan jotakin sellaista, mitä en voi edes täysin sanoiksi pukea. Lue avoimin mielin. Kiitos, että saan jakaa tämän kanssasi.

Helsingissä huhtikuussa 2022

Matti Helelä

Kerron isovanhempieni ja heidän lastensa kahdesta pakomatkasta ja niiden välissä elämästä evakossa ja paluusta Karjalaan. Kuvailen enojeni osallistumista sotaan sekä äitini ja hänen pikkuveljensä sotalapsimatkaa Ruotsiin. Kirjassa kerrotaan myös elämästä kotikylässä ennen sotia ja kotiseutumatkoista Karjalankannakselle vuosikymmeniä myöhemmin.

Kotipihasta reellä ja kärryillä lähdettiin
Niillä hevoset valjastettiin
Takana taivaanranta punaisena
Talot ja vajat palavina

Linja-autolla matkaa jatkettiin
Kunnes kansaa junaan ahdettiin
Elämä härkävaunuissa
Jatkui sodan kauhuissa

Evakot elämäänsä jatkoivat
Niin kuin vain jaksoivat
Myöhemmin palasivat Karjalaan
Josta pakenivat uudestaan

BoD

9 789528 063353